

виникнення необхідності отримання правової допомоги.

Для отримання документа, що дає право на безкоштовну правову консультацію, необхідно заповнити типовий формуляр заяви, яка подається, як правило, безпосередньо до компетентного суду. Єдиний для всіх федеральних земель формуляр заяви і пам'ятка доступні на правовому порталі федерації і земель.

Якщо громадянин, який потребує правової консультації звертається за консультаційною допомогою безпосередньо до уповноваженої на це особи, то заяву на надання безоплатної правової консультації може бути подано також після цього звернення. У цьому випадку заява має бути подана протягом чотирьох тижнів з початку надання правових послуг [4].

Надання державної фінансової допомоги з відшкодування судових витрат регулюється Цивільним процесуальним кодексом Німеччини. Сенс державного субсидування полягає в тому, щоб виникаючі витрати не були перешкодою для реалізації прав громадян.

Державна допомога надається за заявою тим громадянам, які в силу особистих обставин або свого економічного становища не мають необхідних коштів для оплати судових витрат, або можуть тільки частково або в розстрочку покрити витрати, що виникають. При цьому позов повинен мати позитивну судову перспективу, а громадянин, який звертається за допомогою, не повинен намагатися зловжити можливостями суду. Доходи і економічне становище заявника оцінюються за встановленою законом шкалою для визначення розміру оплати державою судових витрат. Тому до заяви на надання державної допомоги з оплати судових витрат необхідно додати заповнену декларацію про своє фінансово-економічне становище та відповідні підтверджуючі документи. Заяву необхідно подавати в суд, в якому буде розглядатися справа. Заявник повинен вказати предмет і підставу позову, а також наявні докази.

При наданні державної допомоги по відшкодуванню судових витрат федеральний бюджет бере на себе всі витрати, пов'язані з розглядом справи в суді. При цьому для представництва в суді призначається адвокат на вибір заявника, якщо його участь в процесі визначено законом. Послуги адвоката за заявою також можуть бути надані в рамках допомоги з оплати судових витрат, якщо його участь є необхідною або інтереси іншої сторони представляє адвокат. Однак витрати з відшкодування судових витрат повинні бути повернуті в тому обсязі і такими частинами, які визначить суд [4]. Іноземні громадяни також можуть отримати державну допомогу з відшкодування судових витрат для ведення справи в суді Німеччини.

Європейська практика безкоштовної консультаційної правової допомоги та відшкодування судових витрат на неї є цікавою і може бути рекомендована для України.

Список використаних джерел

1. Резолюція (78) 8 Комітету міністрів про юридичну допомогу і консультації від 2 березня 1978 р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_132.

2. Рекомендація № R (93) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про ефективний доступ до закону і правосуддя для найбідніших верств населення від 8 січня 1993 р. Режим доступу: http://www.arbitr.gov.ua/files/pages/pd07072014_4.pdf.

3. Про правове консультування та представництво громадян з низькими доходами: Закон ФРН від 15 вересня 1994 р. // Правова допомога: зарубіжний досвід та пропозиції для України / О. А. Банчук, М. С. Демкова. – К.: Факт, 2004. – С. 331 – 332.

4. Офіційний сайт Німецького фонду міжнародного правового співробітництва – Режим доступу: irz.kiev@gmail.com.

Катерина ЛОБОДЕНКО

здобувач навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України

Аліна ПОМАЗА-ПОНОМАРЕНКО

к.держ.упр., начальник наукового відділу з проблем державної безпеки навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України

AI-ТЕХНОЛОГІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВОЗАХИСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ: УКРАЇНА Й ЄС

Однією зі сфер, в якій активно застосовуються новітні технології, є сфера правозахисту, що охоплює правову допомогу та правосуддя. Питання часу, коли ці технології стануть повсякденним явищем для системи правосуддя зокрема та правозахисту загалом в Україні. Уже довготривалою є практика судових системах деяких країн ЄС, у якій спостерігається повсюдне застосування новітніх технологій та їхніх алгоритмів. Вони дозволяють оперативніше та за спрощеною процедурою опрацювати значний масив інформації, забезпечуючи неупередженість, прозорість, відкритість і результативність цих систем. У той же час, варто зважати на те, що новітні технології не повинні використовуватися як безапеляційний засіб досягнення мети, а передбачати механізм адаптації та врахування змін зовнішнього середовища (зокрема, законодавства). Інакше матимуть місце ситуації викривлення дійсності та відхилення від неї. Новаційні технології мають враховувати це.

Стаття 6 *Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод* (далі – Конвенція) закріплює *можливість розгляду справ із захисту прав і свобод, зокрема, незалежним і безстороннім судом*. У той же час зазначена стаття не містить якоїсь заборони щодо використання штучного інтелекту у сфері правозахисту загалом і правосуддя зокрема. Відсутня будь-яка вказівка, що воно здійснюється тільки суддею-людиною, а не *AI-суддею* (див. посібник Amnesty International [3]). Практика Європейського суду з прав людини засвідчує, що при прийнятті ним рішення шляхом застосування штучного інтелекту не було порушено статтю 6 Конвенції [там само].

Щодо України, то її національне право все ж деталізує норму ст. 6 Конвенції, зокрема, у ст. 127 Основного Закону України (1996 р.) закріплено, що правосуддя здійснюють судді, і саме на них покладено судову владу [2]. До речі, схожу правову позицію займає Німеччина, що викладена в ст. 92 Основного Закону ФРН (1949 р.) – судова влада надається безпосередньо суддям [1]. Причинами цього може служити те, що правові системи обох країн походять від однієї правової системи – романо-германської. У Німеччині й Україні дотримуються думки, що штучний інтелект допомагає оптимізувати роботу суддів (суду) шляхом залучення новачієних технологій, але не може замінити їхню (суддів) діяльність.

Слід зазначити, що в момент прийняття Конституцій обох аналізованих країн ще навіть не розглядали питання можливості залучення штучного інтелекту у сферу правозахисту та правосуддя. Проте наразі ідея залучення такого інтелекту у ці сфери набуває актуальності, але наштовхується на низку етичних питань. Їх намагалася вирішити Європейська комісія з ефективності правосуддя Ради Європи шляхом прийняття міжнародного акту у 2018 р., який має відповідну назву – *Етична хартія щодо використання штучного інтелекту в судовій системі та її середовищі* (European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment) [4]. Головним меседжем цієї Хартії є підвищення результативності здійснення правового захисту та правосуддя через застосування ІТ-технологій і алгоритмів під час прийняття судових рішень щодо захисту основних прав і свобод. Вони гарантуються, як зазначалося вище Європейською конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод, а також Конвенцією Ради Європи щодо захисту персональних даних.

У Франції будь-яку особу може бути притягнуто до кримінальної відповідальності «за розгляд» судової практики. Це зумовлено тим, що такий аналіз, по-перше, може дозволити наперед визначити, яке рішення винесе суддя по справі. А по-друге, може оцінити загальну модель поведінки окремо взятого судді, тим самим порушивши його особисті права.

Отже, на сьогодні вітчизняне законодавство не передбачає права

замінити суддів на алгоритми штучного інтелекту. Проте насправді законодавство України було прийнято раніше від Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, тому не могло враховувати принципи, закладені в цій конвенції. Відтак, перспективним напрямком розвитку правозахисної державної політики України в системі публічного управління є внесення відповідних законодавчих змін. Воно вимагає, у свою чергу, проведення обговорень щодо часткового чи повноцінного залучення штучного інтелекту до правозахисної та судової системи.

Список використаних джерел

1. Основной закон Федеративной Республики Германии. – Режим доступу: https://www.1000dokumente.de/?c=dokument_de&dokument=0014_gru&l=ru&object=translation.
2. Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/>.
3. Посібник з проведення кампаній Amnesty International. – Режим доступу: <https://www.irf.ua/files/ukr/programs/rol/AI-posibnyk.pdf>.
4. Council of Europe. EUROPEAN COMMISSION FOR THE EFFICIENCY OF JUSTICE (CEPEJ). European Ethical Charter on the Use of Artificial Intelligence in Judicial Systems and their environment. С. 79. Access mode : <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c>.

Андрій МАЗАК

*к. держ. упр., доцент кафедри
публічного управління
та адміністрування ІФНТУНГ*

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЛІ ЗНАНЬ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

У глобалізованому світі знання стають головним ресурсом економіки. Але на відміну від ресурсів індустриального суспільства – наприклад, таких як паливо, яке використовується лише один раз – знання використовуються в різних ситуаціях. Вони не ліквідуються і не зникають у ході виробничої операції. Одне й те ж знання може застосовуватися багато разів.

Набуття чинності Угоди про асоціацію України з ЄС [1] утворює незворотність європейського шляху нашої держави та ставить, серед іншого, нові виклики перед вітчизняною освітньою системою, які передбачають трансформацію ролі знань.

У ході реалізації публічного управління освітньою системою слід пам'ятати, що знання не підпадає під звичайні характеристики